

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROCNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VII. — Štev. 3 (126)

UDINE, 1. - 15. FEBRUARJA 1956

Izhaja vsakih 15 dni

»Kje domovina, si...?«

Strmim v razgrnjen časnik na mizi. Črne črke plešejo pred očmi in govore o težki nesreči, ko je v belgijskih premogovnikih spet zasulo nekaj naših... In človek se zamisli v usodo naših ljudi.

V ušesih mi še odmeva v solzah in z otočnim glasom zapeta poslovilna:

»Oj, Božime te dolince
oj, Božime tata in mama...«

Peli so jo tam poleti mladi naši izseljenci, ki so morali oprtati »jagota na rame in iti iskati »plutena« po svetu, ker jo je doma premalo. In zopet se moraš zamisliti v usodo naših ljudi...

Da, prisiljeni beg z naše zemlje, izseljenstvo, postaja že rakova rana tudi Beneške Slovenije. Tam pred prvo svetovno vojno so od nas hodili moški drvarit v hrvaške šume in so se poleti s skromnimi prihranki vračali domov. V naslednjih letih se je tok emigracije usmeril preko morja v Ameriko.

Po drugi svetovni vojni, posebno pa po letu 1950, mora vsako leto več naših ljudi s trebuhom za kruhom. Izseljevanje je iz nekaterih naših dolinc, na primer iz Režije, tudi le začasno. Večina rojakov, ki so dom zapustili, so ga pa ob slovesu zadnjikrat videli. Kolikšen obseg zavzema izseljevanje, povedo številke: v zadnjih dveh letih se je samo iz tipajške in dreške občine izselilo v tujino okrog 700 oseb.

Naše ljudi dobiš povsod po svetu. Samo v Chicagu v Združenih državah živi in se trudi za življenje nad 250 beneških Slovencev; najdeš jih v Buenos Airesu in Mendozi v Argentini. Še Avstralija je vzela nekaj naših iz Nediške in Terske doline. Koliko pa jih je šele v Belgiji, v tujnikih pod zemljo in v Luxemburgu!

Prav zadnje čase pa odhaja dosti naših deklet in tudi poročenih žena v Svico in Anglijo kot »dikle«. Doma pustijo otroke, moža — samo da dobe košček kruha, ki ga očina tako skopo reže. To je res žalostna stvar in domovine, ki je iz pesnikovih prsi izšla tožbo:

»Kje, domovina, si? Ali na poljih teh?
Ali po plavžih si? Ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In niti mejja?«

Saj ji res naši mali domačiji ni mejja, ko se pa pretaka njena kri daleč v tujino in tam vsiha.

„Sila kola lomi“

Oni dan sem prebiral pismo našega izseljenca, ki ne more več domov in pravi, zakaj je moral v daljni svet. Takole piše: »Veliki davki, tuča, preveliko dažanje, nam trgajo polento iz ust in zatujejo nam ne ostane družega, ku iti po svet al pa tarpjet' lakot tadomá. Sila kola lomi in ti muoreš po svete s trebuhom za kruhom, kakor cigani.«

S solzami in srčno krvjo so pisane take besede. Žal, da so le preresnične! Moke besede, tudi če zmorejo pošiljati domov le toliko, da se domači za silo preživijo čez leto. Če je več emigrantov v družini še izhajajo, kjer pa dela samo ena oseba, trpe pomanjkanje.

Dostikrat se pa pojavijo še hujše posledice. Rudarji se vračajo domov bolehi. Dosti si jih nakopijo »mineralno boljezen« ali silikoza. Drobni premogov prah se delavcem strdi v pljučih, da polagoma, a sigurno shirajo. Samo v videmskem sanatoriju se zdravi nad petdeset naših izseljencev, ki so tujini dali zdravje, domovini pa žalost in smrt. Zdrave in delovne moči zapuščajo naše vasi, ki se bodo kmalu izpraznile, če bo šlo tako naprej. Zemlja naša bo ostala neorana in pusta, ker naš znoj poji in gnoji tujo prst!

Človek se ob teh mislih vpraša ali res sila kola lomi, ali res ni pomoči, ali res mora shirati naš rod in naša zemlja?

Odgovor je lahek: ni potrebno! Krivi so naši oblastniki, uprava, občine, ki ne znajo ali nočejo tudi o Beneški Sloveniji začeti z javnimi koristnimi deli, ki bi zaposlila predvsem brezposelne domačine. Država bi morala poskrbeti za dvig kmetijstva, združiti mlekarne, lokalne industrije in tujski promet. Tudi na trdi zemlji je kruha, če je le dobre volje

ma; ko bo vsak na rojstni grudi imel svoj košček kruha, tudi če bo ržen.

Vas, ki iščite kruha v tujem svetu, pa prosimo: imejte roke in pamet v tujini, a srce ohranite svoji domovini! Ne pozabite nas, kakor ne bo Beneška Slovenija pozabila vas! Upamo, da vas bo kmalu mogel kdo izmed nas obiskati in se z vami pogovoriti ter vam prinesiti košček domačega sonca in ljubezni. Dotlej pa, bratje in sestre v tujini, vsem vam pozdrav naših dolinc in bregov, da bi njih lepo podoba in vero v svoj domači kraj ohranili do zadnjih dni!

Tudi mi smo tu!

V Videm prihaja po smrti nadškofa Nogare njegov naslednik mons. Zaffonato. Novemu nadškofu pošiljamo tudi mi svoj pozdrav.

Obenem pa želimo tudi mi beneški Slovenci spregovoriti jasno besedo ob spremembi v videmski kuriji.

Doslej smo bili žal, vajeni, da je tudi kurija služila kot instrument proti narodnostni skupnosti in etničnemu značaju beneških Slovencev. Uvrstila se je, žalostno dejstvo, le prevečkrat v vrste tistih, ki smatrajo za najvišjo italijansko patriotsko dolžnost udrihati po beneških Slovencih, jih blatiti, ovajati, jemati jim naravne človečanske pravice in jih v očeh svojih soplemenjakov prikazati za trde gorske butce.

Dokler tako pišejo in se sami sebe sramotijo razni »messengeri« in njih »mik«, tako nedostojnost in inteligentnega človeka nevedno delo razumemo — odobravamo seveda nikakor ne! Če pa na enak način postopajo proti nam osebe, ki so po svojem zvanju poklicane, da označajo pravico in dobroto, a svoje poslanstvo zatajijo, o takrat se je nekaj prelomilo v našem človeku!

Pustimo mrtve pri miru! Toda prejšnji režim v videmski kuriji je bil proti beneškim Slovencem sovražen. Postopal je proti nam tako, kakor, da nas sploh ni. Prenešal je slovenske duhovnike iz slo-

venskih far na italijanske in italijanske med slovenske vernike. S kakšnim namenom? Iz verskih ali dušnopastirskih prav gotovo ne!

Kurija ni dvignila glasu obtožbe, ko je padlo blato in smrad na beneške slovenske duhovnike; ko so jih po krivici gonili pred oblastva; kazali pred množico nanje kot na zločince in jim jemali pred ljudstvom čast in ugled.

V okolici nadškofovske palače je bilo tiho, kakor da gre vse to prav v neke naprej določene račune, ki kažejo, da čim prej izgine zadnji slovenski duhovnik iz naših vasi, tem bolj prav bo. Zakaj, vprašamo! Za varnost in veličino države ali iz cerkveno-verskih razlogov?

Pa da dostavimo še eno: zadnje gonje proti mrtvemu, poudarjamo mrtvemu, mons. Ivanu Trinku! Tudi v tem slučaju se ni našel pravoveren katolik v bližini kurije, ki bi paglavce, kateri mečejo izza plota kamenje na mrtvega duhovnika in dostojanstvenika, v imenu krščanskih načel posvaril. Tako je bilo v cerkvenem pogledu pri nas!

Upamo, da bo novi glavar videmske nadškofije spoznal, da bi vajo v njegovi nadškofiji beneški Slovenci kot narodna skupnost in da je treba širokogrudno tudi njim dovoljevati vse pravice tudi v cerkvi, nikakor pa še cerkveno organizacijo podrediti vodstvu šovinističnih kričarjev.

Dove si vuole arrivare?

Dobbiamo al servizio dell'Eco della Stampa la notizia dell'avvenuta pubblicazione sul »Notiziario Liberale« di Vicenza di uno scritto anonimo in provenienza da Udine che reca il titolo infamamente significativo: »Non ha tregua la campagna anti-italiana«.

Questo scritto non fa che riprendere i vecchi ed abusati temi del conflitto italo-jugoslavo, ripetendo con monotona ed esasperante insistenza le solite melensaggini a carico della stampa slovena edita in Italia.

L'accusa, come appare dal titolo, è come si tenta di svolgere e di accreditare nel contesto dello scritto, è sempre la medesima: la detta stampa slovena, cioè, perseguirebbe lo scopo dichiarato di provocare, a seguito di una propaganda bene orchestrata, la più o meno prossima annessione alla Jugoslavia delle porzioni di territorio abitate da popolazioni slovene (e persino friulane!).

Tale l'accusa.

E' davvero impagabile il cinismo di codesti messeri che puntano sfrontatamente sulla nota credulità dei cittadini italiani per accreditare, con i ben noti sistemi di falsificazione dei fatti e delle parole, la loro sistematica campagna di odio.

Si tratta, evidentemente, di impenitenti nostalgici e probabilmente delle stesse persone che furono al servizio della polizia fascista.

Gente, insomma, che non si rassegna agli avventi storici, che considera tuttora come un fatto insignificante l'avvenuta sconfitta di un'ideologia liberticida e soprafatrice — quella fascista ed imperialista, per essere chiari —; gente per la quale l'avvento della nuova Costituzione non dovrebbe essere, come invece è, un fatto storico irrevocabile e irreversibile, nonostante le note remore opposte alla sua applicazione; gente che, in mancanza di strumenti più efficaci di apprensione, quali potevano essere quelli approntati dal regime fascista, si accontenterebbe provvisoriamente — ma solo provvisoriamente e senza pregiudizio delle possibilità offerte da eventuali ed auspicati sviluppi futuri — della sopravvivenza della bardatura legale fascista, per continuare il vecchio giuoco da arnesi di polizia, il giuoco della provocazione e delle accuse che, se fossero consistenti, dovrebbero portare le vittime in galera; gente che vorrebbe darsi l'aria di sapere tenere la penna in mano e che, invece, maltratta la lingua italiana, tanto è grigio e approssimativo il loro »italiano« da rapporto informativo e spionistico, gente che aspira se non alla fama di buoni scrittori, a quella di buoni e coraggiosi polemisti, come se la buona polemica consentisse la calunnia e il falso, come se la polemica coraggiosa debba comportare rischi soltanto per coloro che ne son fatti bersaglio così a buon mercato!

Tutta questa gente non si dà pace — né è prevedibile che si darà pace in futuro, tanto essa è incorreggibile costituzionalmente incorreggibile — non si dà pace del nuovo corso storico che dovrebbe assicurare il rispetto dei diritti elementari e fondamentali delle minoranze etniche; il dialogo con costoro, per le ragioni ora dette, diviene manifestamente impossibile, perché non si tratta di avversari, ma di nemici, cioè di uomini che negano agli altri ciò che reclamano per sé, e che vorrebbero farisaicamente inchiodare la coscienza di un uomo e di un popolo, il loro sentimento di appartenenza etnica, sul letto di Procuste dell'anagrafe e del certificato di cittadinanza: comunque si camuffino, sono sempre facilmente riconoscibili, abbiano in tasca la tessera di un Partito Liberale Italiano o di qualunque altro partito, hanno, cioè, come una specie di marchio storico in fronte che si pone bene in evidenza non appena accennano ad esporre il loro pensiero; uomini radicalmente negativi alla comprensione del processo storico, privi di spirito abietto, tetragoni ad ogni seria nozione del diritto, intolleranti

e negatori del diritto altrui, quanto esaltatori ridicoli ed immodesti dell'irrazionalità e dell'arbitrio.

E dire che tentano di recitare per l'ennesima volta la commedia, non si sa se più buffa o più ingenua, dell'intransigente difesa, della difesa esclusiva e gelosa, dell'italianità; e dire che si fingono innocentemente indignati, ricalcando esattamente il modello insuperato del nefasto ventennio fascista; anche quando si protestano immuni da quella lebbra, soprattutto quando nascondono le loro poco pulite origini.

E costoro avrebbero l'ambizione di farsi indispensabili ed intelligenti coadiutori della Magistratura, mentre, invece, mirano ad influenzarla con l'invenzione gratuita, con i falsi più sfacciati, con i più ridicoli spauracchi, e si propongono, con tutto ciò e con l'abuso dei più vietati luoghi comuni del patriottismo volgare, di sviarla dai suoi compiti istituzionali, come ai bei tempi del Littorio!

Bel costume, davvero! E' così — prendiamone atto — che i pennivendoli fascisti pensano di nobilitare la funzione della stampa di un paese che, per essersi dato un ordinamento democratico, deve consentire a loro tante offese alla verità e alla giustizia!

Non è forse evidente, e alla portata dell'intelligenza più mediocre, che, pel solo fatto della sua esistenza, la stampa slovena in Italia è perfettamente in regola con le leggi del Paese?

Non è forse altrettanto evidente che tutto ciò che essa scrive è ufficialmente noto stante l'obbligo di consegnare un certo numero di copie alle Autorità di Polizia e alla Magistratura — per cui eventuali delitti consumati a mezzo di detta stampa sono facilmente e prontamente perseguibili da funzionari che non lasciano a desiderare quanto a zelo?

Che bisogno c'è allora delle pubbliche denunce ad opera di questi autentici provocatori?

O forse credono di impressionare noi sino al punto di farci rinunciare alla legittima e sacra difesa della nostra lingua materna e dei diritti della minoranza slovena in Italia?

Guy Mollet v zadregi

Guy Mollet pri svojem odhodu v Alžir ni pričakoval, da ga bodo v tej deželi sprejeli na tak način, kakor so ga. Francoskega ministrskega predsednika so namreč kmalu po prihodu obsuli s kamenjem. Ta, na videz sicer nepomemben dogodek pa nam izpričuje vso zamotnost alžirskega vprašanja in ni se zmotili tisti novinar, ki je zapisal, da bo ravno reševanje tega vprašanja velika preizkušnja nove vlade in njene opore v poslanski zbornici. Predsednika vlade so namreč obsuli s kamenjem v deželo priseljeni Francozi, ter s tem nedvomno pokazali, da so proti pomiritvi v deželi, ki bi jo naj prinesel ravno Mollet. To so pokazali tudi v vzkliki »Mollet v Pariz!« in »Soustelle — Soustelle!« s čimer so klicali nazaj bivšega generalnega guvernerja dežele, ki je pa ravno zaradi svojega nepomirljivega stališča napram domačinom in njihovim zahtevam moral zapustiti svoj položaj. To pa je moral storiti tudi njegov naslednik general Catroux, in sicer takoj po Molletovem prihodu. Iz tega bi sicer lahko sklepali, da nova francoska vlada resnično želi spraviti vprašanje Alžira z dnevnega reda, toda odpor francoskih priseljencev proti predlogom vlade za ureditev te zadeve ni bil še nikdar večji kakor je sedaj.

Sporazum glede Cipra

V zadnjih dneh je bil dosežen tudi kompromisni sporazum glede Cipra ki bi naj dobil po deklaraciji britanske vlade o tem vprašanju in po sporazumu z vodjem grških nacionalistov na otoku Makariosom obsežno samoupravo. Toda čas, kdaj se bo to zgodilo, menda ni bil določen in se pojavlja vprašanje, če se bodo Ciprčani s tako rešitvijo sprijaznili.

Področje gorske izboljšave „Julijske prealpe“ Gorsko področje reke Nadiže in pritokov (Comprensorio di bonifica montana «Prealpi Giulie»)



V zgornje področje spadajo sledeče občine: Speter, Podbonešec, Sovodnje, Dreka, Grmek, Srednje, Sv. Lenart, Prapotno in Dolenje. Skupno 25.155 ha s 17.000 prebivalci. Občina Dolenje je upoštevana samo delno in sicer vasi: Mjernik, Dolenje in Loncah (500 ha ozemlja).

NEME

Pretekli teden se je dogodila blizu Tarzizma prometna nesreča, kjer se je močno udarila 44 letna Skubla Marija iz Gorenje Orneje. Žena se je pejala z biciklom iz Vidma prout duomu an u Tarzizmu jo je vargu na tla avtomobil, ki je potem kar naprej odpejlo, ne de bi pomagu ubogi ženi. Skublovo so pejali u špitau, kjer se bo muorala zdraviti mjesac dni zavoj zlomjene roke, karabinerji pa poizvedujejo ki to je te brezsarčni avtomobilist.

SV. PETER SLOVENOV
ASFALTIRALI BOJO CJESTE

Lansko lje to je konzorcij za uzdarževanje cjest u dolini Arbeča, Kozice an Aborne začeu asfaltirati cjesto, ki peje od Muosta sv. Kvirna u Ažlo. Pretekli tje dan pa so se raprezentanti tega konzorcija riunili v Vidmu, kjer so razpravljali o kontinujaciji asfaltiranja povjedane cjest. Sklenil so, de se bo u tjelem ljetu asfaltirala cjesto od kržišča u Ažlo do Škrutovega. Djelo je preuzela impreza SACA iz Gorice, ki je že lansko lje to djelala. Asfaltirali bojo pa tud cjesto, ki peje skozi Ažlo an part cjesto prout Sovodnjam an Livku.

Asfaltiranje tje cjest je bluó zlo potrejbno, ker sadá parhaja u naše kraje nimar več turistou, ker je odprt mali obmejni promet.

SMRTNA KOSA. Preteklo nedejo je nenadoma umrú Danilo Jussa - Cavich iz Petjaha, star komaj 45 ljet. Mož je živu sam u svoji hiši an ker ga ljudje tisti dan njeso videli, so poklicali njegovo sestro an potlé so s silo odprli vrata. Mož je ležu na pasteji martu. Mjedih je konstátú, de ga je ponoči zadela paraliza.

DIMNIK SE JE UŽGAU. U hiši Jusič Marja iz Petjaha je nastú pred dnevi požar, ker se je užgau dimnik. Lastnik je utarpú več desetín taužentu lir škode, ki mu bo pa povrnjena, ker je asikuran prout požaru.

ZAPRLI SO GA. U Gorici so zaprli šoferja Juša iz Petjaha, ker je biu pljan an je nspodobno guaríu.

NESRECA PAR DJELU

U gjavi u Tarpeču je nek velik kaman



zmečku Tomazetič Ivanu prst čampne roke. Zdraviti se bo muoru deset dni.

PASSERINI ANTON iz Ažle, ki je dongo ljet nosu pušto po naših vaseh, je šu s prvim januarjem u penzije, ker je doslužiu svoje lje to. Njegovo djelo zasno nadaljuje njegou sin Emil.

TAVORJANA

ZA GRADNJO NOVIH ŠUOL

Governo je dau tavorjanskemu kamunu 19 milijonu an 500.000 lir posojila za gradnjo novih šuol. Djela se bojo začela ljetos na pomlad.

U ljetošnjem ljetu bojo par nas zgradil tud veliko djelusko hišo, ki bo imjela 30 prostorou. Na zadnjem kamunskem konseju so sklenil, de bojo u kratkem kupili primjerno zemljišče za na njem sezidat djelusko hišo.

NOGO SI JE ZLOMILA. Codutti Katarina, stara 80 ljet, je padla an si zlomila čampno nogo. Zdraviti se bo muorla več časa.

PODBONESEC

VOJAŠKE VAJE U KALAH

Vojaška komanda sporoča, de bojo vajaki imjel u Kalah vojaške vaje u dneih 7. - 8. - 9. - 13. - 14. - an 15. februarja, nadaljevale pa se bojo okuol 15. marca.

Ljudje, posebno djeluci u gozdu, naj bojo tiste dni pravidni.

PRAPOTNO

JAVNA DJELA

Zvjedli smo ljepo novico, de je govorno dau našem kamunu okuol 20 milijonu lir za gradnjo novih šuol. Kot pravijo se bojo djela začela še ljetos an zatuó se troštamo, de bo ušafalo djelo usaj nekaj naših dižokupanih ljudi.

BRDO

Mali trafik od kunfina

Lani, kar so u Vidme podpisali akordo med Italijo an Jugoslavijo za mali trafik od kunfina, smo kudali, ke naša dolina na če se oživiti an von veljesti iz martvila u tikerim na se obrenče. A na žalost par nas tuó to se nje uresničilo. U našim kumunu so nardili domando za mjeti permes de frontiere koj 18 judi an še tejezo ne se ne morejo sarvijati permesa, zak' blok od frontiere ta na Belim potoku njeso šnjé odprli.

Ne moremo kapiti zakuó autoritadi nu njeso šnjé odprle tega bloka, ki u je predviden u akordu. Ta na kumune so povjedali, ke to e maso malo judi, ke so nardili domando za permes an ke zatuó autoritadam to se ne spleća ga daržati odprtega. A tuó to ne more daržati. Skuo zdre Beli potok so še Tarčecanji, ki nu bi tjeli hoditi an zatuó to koventá, ki naše kumunske autoritadi no se interesajta.

Skuo zdre Nadiško dolino, ke na je imortanta tekaj kuj naša, to je velik moviment usaki dan an interes, ke tele e parnesu tjem vasm, u je zlo velik. Ke u bodi odprt Beli potok to bi tjelo priti dnako še u naši dolini. To se kapišá, ke na bi koventala še korjera, ke na uozi usak dan od Čente na Žago an Bovec.

PJEŠČENI PLAZ U MUZCU OGROŽA HIŠE

Pješčeni plaz u Muzcu u se usaki dan buj bliža hišam. Če to se bo pustilo takole še kako lje to, to če koventati judem od borka Tanatavjele utejci za ne beti pokopani.

To je že 20 ljet, ke no Muščenji čakajo, ke to se uzomé kak provediment, a na žalost majedan u se ne preokupa.

Anjelé, ke so odobrili leč, ke naše vasi so štjete med kraje, ke no če beti dani 2 milijarda lir, to bi koventalo, ke to parvo djelo to se naredi kej še za vas Muzac, ke boha, fin donás na njé maj neč mjela.

AUTOSTRADA VIDEM-AVSTRIJA

Tej, se to e znano, na e progetana nova avtostrada Furlanija-Avstrija, ke na če pejati skuo zdre našo dolino. Tuó to če beti zarjes no veliko djelo an no pravijo, ke to če durati nih deset ljet. Za naše kraje na taka avtostrada to če beti tekaj mane. A Čarnjelji nu njeso tekaj kontenti taá, zvuj tega, ke to če jim

uzeti dosti komercija. Zatuó no djelajo prétiskana autoritadi, zak' nu devjajta to avtostrado skuo zdre Tumječ an Mont de Krož. Nu če riešiti? Tej neč, zak' oni no majó može, ke no znajo pokazati an

Za naročanje

MATAJURJA

rabite poštni tekoči račun
(conto corrente postale)
štev. 24/7418 - Udine -

brantí njih interese. Par nas, na žalost, njemamo majednega.

NESREČA NE POČIVA. U videmski špitau so muorli pejati 79 ljetno maeštro Marijo Piccizio uduova Picco, ker e jo povozu puoštar iz Zavraha. Par tej nesreči ne se žená močno udarila u lavo.

FOIDA

UMRU' JE NAJSTAREJŠI MOŽ

Pretekli tje dan je umrú Skubla Baziljo, star 93 ljet, ki je biu najstarejši mož fojdskega kamuna. Renki je biu dobro poznan an parljubljen po usej okuolici kot pošten an djelaven mož. Uzredu je veliko družino — 12 otrok.

TIPANA

Viskorša na se zpraznuva

Iz Viskorše to če jeti u Francijo 20 famej. Če to bo takole šlo indavant, Viskorša na se če sprazniti tu malo ljet. U času med parvo an drugo uero, ta vas ne bá najtavenča tu našim kumunu. Ne mjela več kuj 1000 judi. Nas, na žalost, to jih nje nanče pou.

Iz kalkuljou, k' smo jih nardili tu vasi, smo dognali, k' tu Viskorši to je 372 judi prežentih, medtjem, k' to jih je več kuj 1000 po svjetu. Največ judi to je tu Franciji (približno 600), potem na pride Švica, Argentina an Severna Amerika. Viskoršenji so pa raztreseni po cjelem svjetu. Ve je obrenčeom tu Avstraliji, Holandiji, Nemčiji, Avstriji, Afriki. an parlin tu Indiji to je dan par Viskoršene. Venča part viskorških emigrantou so muradorji an marangonji. Malo Vis-

diške doline, družba »Italcementi« je podria cementarno.

Djeluci, ki so djelali desetletja u tisti fabriki, so sadá zgrabili za krampe an lopate an poderjali objekt, ki jim je daju lje ta an lje ta djelo. Nekatjeri so stali ob kraju, ni jim šlo djelo od rok, gledali so s souznimi očmi kako se poderja fabrika an u oblakih polverja so videli uso svojo preteklost — djelo an zaslužek an tud uso prihodnost — dižokupación.

Kamjoni an vozovi so se varstili u dougih kolonah prout Čedadu, kamor so vozili opeko an drug materjal, ki je še za nuc, dok njeso poderli cementarne do tal.

Naši ljudje so obupani. Kaj bojo počel sadá? Kajšnih 70 djelucu je imjelo zadnje čase u tej cementarni djelo an zaslužek, torej 70 družin je imjelo usakdanji kruh. Rjes je, de gremo prout pomladi, de se bojo začela djela, a za nas je nimar zima, ker je zlo težkuó ušafat djelo. Nekatjeri djelucu, ki so djelali u tej cementarni, se je že odločilo, de bojo šli u Nemčijo na djelo, nekatjeri pa u druge države, sevjeda, če jih bojo tjeli. U zadnjih časih so zdrauniške kontrole zlo stroge, ker gledajo le mlade an močne djelaune ljudi.

Ker je ostalo tarkaj djelaucu kar čez noč brez djela bi muorale oblasti kaj nardit za prepredit ubuoštvo u tje družinah. Sadá se bojo tle an tam začela u Nediški dolini javna djela, naj bi uzeli

SV. LENART

Čemursko cementarno so zarjes podrli

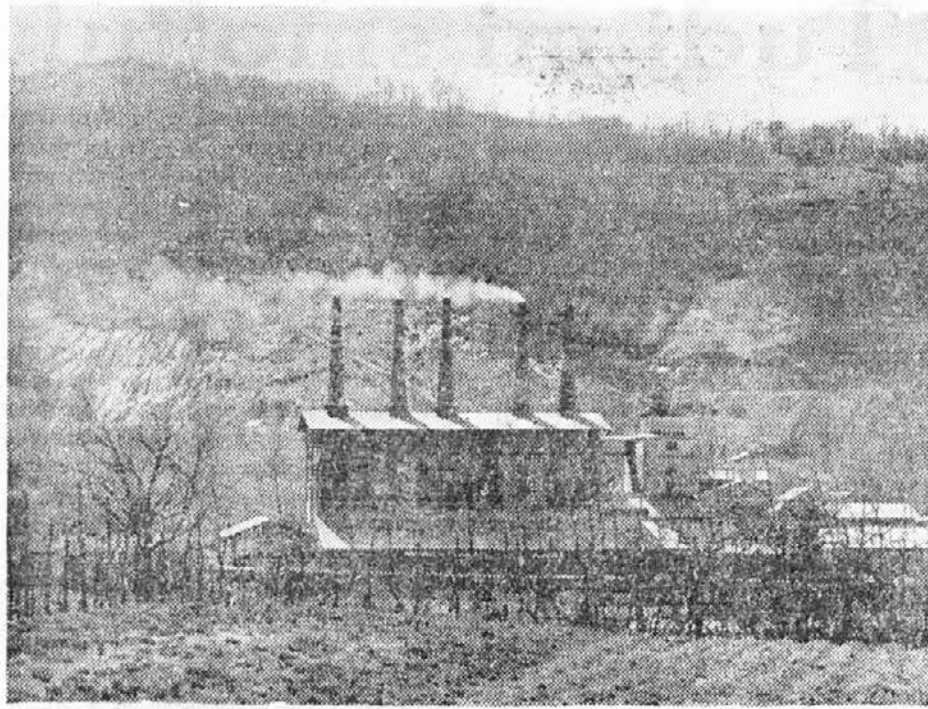
Pretekli mjesac smo pisal u našim listu na široko, de imá namjen družba »Italcementi«, ki je lastnik cementarne u Čemurju, podrjeti to fabriku. U tistem dopisu smo tud opozoril oblasti, de naj uzamejo potrejbne provedimente za ne pustit, de ta trust, ki kontrolira 80% produkcioni cementa u Italiji, de bi dau podrjeti to fabriku, ki je edina u Beneški Sloveniji. A nič ni pomagalo, de smo razložil kritično ekonomsko stanje Na-

najprvo te na djelo ali pa naj jim poskarbijo kje drugje kajšno okupacijon. Troštamo se, de bojo u Čedadu u tisti cementarni uzeli na djelo narbuj potrejbne dižokupane.

DEMOGRAFSKO GIBANJE

U času od oktobra 1955 do januarja 1956 so se u šentienarski fari rodili, poročili an umrli tile:

Rojstva: Jussa Terezija hči Rina iz



NEKDANJA FABRIKA CEMENTA V ČEMURJU

Škrutovega; Matelič Renato sin Alfonsa iz Jagnjeda; Leonardi Mirella hči Aida iz Škrutovega; Sidar Leonart sin Jožefa iz Škrutovega; Stanič Lucija hči Davida iz Dolenje Mjerse; Dornjak Edi sin Maria iz Jagnjeda; Lessio Ivana hči Luigija iz Dolenje Mjerse.

Poroke: Sittaro Karlo (Lazarin) iz Škrutovega z Zorzutti Eldo iz Gorenje

AHTEN

UMRU' ZAVOJ TETANA

Kar je djelu u hosti se je Slondero Albert malo oprasku z robido an zavoj tega je muoru iti u špitau. Robida je bla velenjana an zatuó je možu paršou tetano an je zavoj tega umrú u špitau.

NAŠ KAMUN je zaprosiu provincialne oblasti za pomoč, de bi se moglá postrojiti cjest, ki iz Ahtna peje u Subid. Kamunska bilanca je zarjes takuó pasiuna, de kamun ne more nardit tistega djela.

Mjerse; Hvalica Jožef (Mašerovac) iz Sv. Lenarta s Simac Marijo (Zvanova) iz Jesenjá; Zorzutti Giovanni iz Gorenje Mjerse (Zorzutov) s Šibau Concetto (Humarjeva) iz Škrutovega; Bonato Damiano iz Borso del Grappa z Matelič Natalijo (Lurinova) iz Jagnjeda; Mastantuoni Aniello iz Genove s Terliker Valentino (Matjelova) iz Ošnjega.

Umrli: Kanalac Ana uduova Skaunik (Mohorjeva), stara 75 ljet, iz Hrastovja; Magnan Marija uduova Kjačič (Ljenartova), stara 67 ljet, iz Utane; Cicigoj Giuditta uduova Kjačič (Arbidnjakova), stara 70 ljet, iz Utane; Kračina Ana, teta šentlenarskega famoštra, stara 74 ljet, iz Campejá; Bledič Jožef (Flipušnjak), star 87 ljet, iz Utane; Kavčič Josipina uduova Sirk, stara 80 ljet, je umrla u Vidmu an pokopana u Sv. Lenartu.

DOBRA JAGA. Znani jager Terliker Emil iz Škrutovega je ustrjelu u kraju Star Čedad blizu Jagnjeda velikega divjega mačka, ki je vagu pet kil.

PROTEST ZAVOJ PODRTJA FABRIKE CEMENTA. Naš šindik je pošju videmskemu prefektu protestno pismo zavoj podrtja cementarne u Čemurju.

»BANCA CATTOLICA DEL VENETO«, ki je imjela do sadá svoj sedež u Gorenji Mjeri u oštariji Jakulin, se je preselila u nou lokal Paravan Alfonza. Tud zadružna mlekaria u Gorenji Mjeri se bo preca preselila u nove lokale, ki so bli dozidani lansko lje to.

PETRIČIĆ ANTONIJA iz Kuoste je muorala iti po mjedihovo pomoč, ker je med prepriom pretepu njen mož. Za pomjerit razburjena zakonca so muorali posredovati vaščani.

PUOSTNA URADNICA Melisa Ada poročena Kručil, ki je bila impjegana 14 ljet na puosti u Spetru, je bla te dni premeščena na našo pušto, ker je takuó buj bliz duoma.

TVRDKA G. BLASUTTO

Vsakovrstni les za predelavo, rezan mehki in trdi les, tovarna vsakovrstnih stolov

SV. IVAN ob NADIŽI - telef. 26

GORICA - Via Lugh' Isonzo - telef. 3400

Obiščite Planico.

najlepšo smučarsko točko v Sloveniji

Visitate Planica.

la più incantevole località per sport invernali della Slovenia



Planica. Skakalnica 120 m visoka, 14 km oddaljena od Trbiža. V neposredni bližini Hotel „Dom v Planici“ s 33 sobami z mrzlo in toplo tekočo vodo ter centralno kurjavo, kopalnica. Hotel nudi prvovrstno hrano in zmerne cene.

Planica. Trampolino di salto per sci alto 120 m, distante da Tarvisio 14 km. Nelle immediate vicinanze Hotel „Dom v Planici“ con 33 stanze con acqua corrente calda e fredda, riscaldamento centrale. L'Hotel offre un'ottima cucina e prezzi convenienti.

ZVEZDE IN ZVEZDICE NA NEBU SLOVENSKEGA SLOVSTVA

Dr. France Prešeren

pesnik ljubezni in domovine



Čudovita zvezda je zasijala na nebu slovenskega slovstva leta 1800. Vdobil smo največjega našega pesnika. Vrbljana - Orfeja Franceta Prašerna Orfej namreč je bil v grškem bajeslovju oni pevec, ki je tako čarobno pel, da so ga poslušala vsa ljudstva, ki jih je očaral s pesmimi, da se je celo v njegovo pesem zamaknila narava.

Takega velepevca si je želel Prešeren slovenskemu narodu, da bi se približal kulturi, bleskotam take zvezde, ki ne pozna zatona. Tako je bil skromen, da ni niti vedel, da je bil on sam ta zvezda, da bo svetila za vse večne čase, da bodo njegove pesmi »morebit ostale« sodi pominjati o njih. Pel je le od ljubezni, povelečeval je Julijo in še bolj domovino. Nesrečen je bil, ker ga ni uslišala Julija, nesrečen radi zaslužene domovine, ki je ječala pod germanskim suženjstvom in trpela radi nesloge, ki je zajela vse Slovane, odkar jih je zapustil veliki kralj Samo:

Viharjev jeznih mrzle domačije
bile pokrajne naše so, kar Samo,
tvoj duh je zginit, kar nad tvojo jamo,
pozabljen od vnučkov veter brije.

Še predno je Prešeren zapel Juliji Sonetni venec, je spesnil Sonete ljubezni in Sonete nesreče. V Sonetih nesreče zvemo kakšna naj bi bila njegova ljubezen.

Zvesto srce in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka,
bi bil dobil z izvoljeno devico.

Ti verzi se ne nanašajo na Primicevo Julijo ampak na Mar. Klunovo, devojko iz Gradca, milijonarko, ki bi hotela se poročiti z njim in katero so mu ponujali njegovi sorodniki ali njemu ni bilo do milijonov ampak hrepenel je le po zvestem srcu in po lepoti, ožarjeni od preprostega bleska domače vasi, Vrbe, po kateri se mu je vedno tožilo kot poje v istem Sonetu nesreče:

O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta,
da b' uka žela me iz tvojga sveta
speljala ne bila gojčiva kača!

Šele v Gazelah je našel oni ideal, kate-rega je potem opeval tudi v Sonetnem vencu, našel je Primicevo Julijo. Nekateri prešernologi trdijo, da Gazele niso posvečene Primicovi Juliji, pač pa neki spogledljivki. Moj psihološki dokaz iz prve Gazele pa dokazuje ravno nasprot-

no; tam pravi, da se bo, v zlatih črkah na posodi pesmi, brala slava njenega imena, da bo nje svetloba še po smrti bolj gorela, ko imena velikih pesnikov, ki so ljubili Delije, Korine Cintije al Lavre, da bo v pesmi med slovenske in slovanske brate, med vse narode njen »sladki glas zanesel«. Samo za hip ozrmo se v zlate črke te prve Gazele in takoj bomo morali priznati, da je posvečena globoki ljubezni:

Pesem moja je posoda tvojega imena,
mojega srca gospoda, tvojega imena;
v nji bom med slovenske brate sladki
glas zanesel

od zahoda do izhoda tvojega imena;
na posodi v zlatih črkah slava se bo brala
od naroda do naroda tvojega imena;
z nje svetloba bo gorela še takrat ko bova
onstran Karonova broda, tvojega imena.
Bolj ko Delije, Korine, Cintije al Lavre
bi bilo pozabiti škoda tvojega imena.

Kot geslo Gazel pa je postavil verze iz narodnega pesništva:

Ljubezen je bila,
ljubezen se bo,
ko tebe in mene
na svetu ne bo.

Če se potem še zamaknemo v verze pete Gazele in jih povežemo z globokim čustvovanjem narodne pesmi, se nam prikaže takoj vekoviti obrazek prelepe Primiceve Julije:

Med otroki si igrala, draga, lani, — čis
hiti;
letos že unemaš srca po Ljubljani — čas
hiti.

Gazele so prvi venec, ki jih je spletel Prešeren Primicovi Juliji, drugi mogočni venec je Sonetni venec.

Te pesmi pa so cel čas blagih sapic pogrešvale, ker se ni na nje ozrla Primiceva Julija, so žalostinke »Mokrocvetiče rožice poezije«. Bal se je tudi pesnik, da ne bodo naše milosti pri njej, ker je bila sicer Slovenka a v duhu onega časa govorila po nemško:

Bile so v strahu, da boš ti, da zale
Slovenke, nemško govorit umetne,
jih boste, ker s Parnasa so očetne
dežele, morebiti zaničvale.

Vendar ta njegov strah ni bil utemeljen, ker je Primiceva Julija še v poznih letih, kot poročena gospa baronica, brala in občudovala Sonetni venec. Vrh Sonetnega venca pa je VIII. sonet, ki se začneja:

Viharjev jeznih mrzle domačije...

V tem Sonetu pozabi na nesrečno osebo ljubezen in nam prikaže v petih dejanjih dramo slovenske zgodovine, pomanjkanje slovenskih balad in epov, ker je bil slovenski narod zaslužjen in ker so pesmi zatirale časov silo. Dvakrat žalostni so njegovi verzi tudi radi nesrečne domovine, radi nesloge slovanskih bratov, zato so samo mokrocvetiče poezije, ki pa bodo mogoče vendarle vzbudili slovenski narod, da se povrnejo časi sreče in svobode:

Izdihljaji, solze so jih redile
s Parnasa mojga rožice pričjoče;
solze z ljubezni so do tebe vroče,

iz domovinske so ljubezni ile.
Skeleče misli, da Slovenec mile
ne ljubi matere, vanj upajoče,
da tebe zame vneti ni mogoče,
z bridkostjo so srce mi napolnile.
Želje rodile so prehrepenče,
da s tvojim moje bi ime slovelo,
domače pesmi mlo se glaseče;
želje, da zbudil bi Slovenščino celo,
da bi vrnil k nam se časi sreče,
jim moč so dale rasti neveselo.

Po Sonetnem vencu je Prešeren spesnil še globljo pesnitev to je »Krst pri Savici«. To pesnitev je posvetil Matiju Čopu in pa pokopani ljubezni do Julije. Krst pri Savici je najgloblja slovenska epska pesnitev, ki posega v dobo bratomorne vojne za pokristjanjevanja in kjer njegovi verzi ne proslavljajo samo Majke Slovenije ampak tudi Majko Slavio:

»Največ sveta otrokom sliši Slave,
tja bomo naši pot kjer nje sinovi
si prosti voljo vero in postave.
Ak' pa naklonilo nam smrt bogovi,
manj strašna noč je v črne zemlji krili,
ko so pod svetlim soncem sužni dnovi!«

Slovanska romantika nam je dala mnogo epov in epopej ali edini »Krst pri Savici« je poln tako mogočnih idej in verzov kot jih najdemo le pri največjem slovanskemu epiku Adamu Mickiewiczu, v največjem slovanskem epu, v njegovem Panu Tadeju. Če je Prešeren v Sonetnem vencu podal čudovito zlitino osebnosti in domovinske ljubezni nam je v Krstu pri Savici, obojno ljubezen povečal z onstransko zarjo. Nam zamejskim Slovincem je ta epos še bliže ker omenja Akvilejo, odkoder je prišla k nam kristjanska blagovest brez krvoprelitja. Zato pošlje Prešeren Črtomira v Akvilejo in ne v nemški Solnograd. Bogomila ga je poslala naj se krsti in naj sledi Bogu miru in sprave, ker se je predzrnil z mečem duhoven, ki je obsodil Valhuna in naj ponesi sv. Evangelij v slovenska mesta. Tudi ona torej poudarja slovenstvo in ne samo kristjanstvo:

da bodo znani božji jim obeti,
jih oznanjav pojdi v slovenska mesta;
kar dni odločenih mi bo na sveti
Bogu in tebi bom ostala zvesta,
v nebesih čakala bom pri očeti
čez majhen čas deviška te nevesta.

In Črtomir sledi njeni lepi duši in gre v Akvilejo »čez goro zeleno.« da postane duhovni vojvoda vseh Slovincem in Slovanov:

Razlagajo ko pride v Akvilejo,
mu sveta pisma prosta zmote vsake;
postane mašnik, v prsih umrjejo
nekdanji upi; med svoje rojake
Slovinci gre in in dalje čez njih mejo,
do smrti tam preganja zmot oblake.
Domov je Bogomila šla k očeti,
nič več se nista videla na sveti.

Videla pa sta se gotovo v nebesih po tej nadnaravni ljubezni ki seže v rajsko srečo, po tej odpovedi radi domovine, ki vodi v onstranske zarje posameznika in narod:

Minljivost sladkih zvez na svet oznani,
kak kratko je veselih dni število,
da srečen je le ta, kdor s Bogomilo
up sreče onstran groba v prsih hrani.

(Krst pri Savici)

Po tem epu so vse njegove pesmi samno še epilog »Krst« do njegove labodje pesmi »Zdravljice« kjer pravi:

»V tvoje lase so bili vsi zaljubljeni«
je žlobudrala Hilda. »Z Maksom sva bila
ljubosumna, ker te je naša mama tako
rada jemala v naročje in poljubljala.
Poglej, kako te stiska k sebi, Maks se
pa cmeri in jaz se grdo držim!«

Kurt si je te slike sicer že nekdaj ogledal, a nikoli doslej se mu niso zdele zanimive, šele Hilda je vzbudila v njem zanimanje sanje. Izredno pozornost mu je zbudila slika, na kateri ga je mati držala za obe roki in se mu ljubeznivo smehljala, on pa se je jokati in se trgal iz njenih rok, kakor da je ne mara, kakor da hoče pobegniti od nje. Mnogih prizorov, ki jih je videl na slikah, se je spomnil; čemu se je ob tej priliki tako strašno jokati in se matere naravnost bal, pa se ni mogel spomniti. Vprašal je Hildo, a ta je samo zamahnila z roko.

Sledili so listi s slikami, na katerih njega ni bilo. To dejstvo je nocoj opazil prvič. Na slikah so bili vsi ostali: mati, teta, Hilda, Maks, tu in tam oče in celo stric Hans ter Artur, najstarejši tetin sin, a njega ni bilo.

Pogled mu je obstal na sliki, ki je prikazovala mater, teto, Hildo in Maksa. Mati in teta sta sedeli na klopi pred hišo, Hilda je stala ob teti, Maksa pa je držala mati v naročju in ga stiskala k sebi, kakor da je njen in ne tetin otrok.



O zajčji koži

Venčpart naših zajcev ima preveč dougo diako an poleg tega preveč rjedko. Tajna koža ni dosti urjedna an se ne spleča jo dat strojit.

Dobra koža se podeduje, glih takuó ku se podeduje tudi farba. Če sparimo sivega zajca z bjelim, so usi mladiči sivi, ker je siva farba zajcu prevladujoča. Čeglih pa so u parvem rodu usi mladiči sive farbe, se ušafa buj pozno tud bjele mladiče.

Bjeu zajc med sivimi mladiči je znak nečistokrvnosti. Glih takuó ku se podeduje bjela farba, takuó se podeduje tudi dobra koža. Če skup damo zajca z dobro kožo z zajcem s slabo, bomo imeli mladiče s slabo kožo. Zatuó se muora izbrat za parjenje samo zajce z dobro kožo, de boste vjedeli če ima kožuh rjes gosto poodlako pihnite u kožuh. Par dobrem kožuhu se skuazej ne vidi kože. Diaka počasi pada, če zajca pobožate prut diaki. Na dober kožuh zlo upliva uzreja mladiču, fuotar, prastór, mraz an parjenje u času menjave diake.

Mladiči nucajo za svojo rast an za dje-lat diako dosti beljakovin. Če jih fuotrate s slabim fuotram, zaostane rast telesa an rast diake. Mladiči naj sesajo par materi usaj dva mjesca. Če pustite par zaj-

ki več ku 6-7 mladiču, ne ušafajo usi zadost mljeka an zatuó zaostanejo u rasti.

Fuotar naj bo naturalen. Če ima u sebi dosti škroba (amido), ku na primer u krompirju, ga ne dajajte preveč, ker debeli. Debú zajc ima ponavad rjedek an slab kožuh. Debelemu angora zajcu raste vouna zlo počasi, rada izpada an na telesu se parkazejo gole lise.

Na rast diake upliva tud prastór, u katterem živijo zajci. U zatohlih, zaprtih prastorih ušafajo zajci rjedko diako an jo pozneje menjajo. Zajc u zaprtem prastoru je buj delikan an zatuó prej ušafa boljezen. Zajci pa, ki so na frišnem, marzem, a brezvetarnem kraju, se puú dobro počutijo, ker jih gosta poddlika varje pred mrazom. Na soncu kožuh porjavi an zatuó je manj urjedan.

U času, kar zajci menjajo diako, nucajo zlo dosti beljakovin, ki so potrebne za dje-lat diako. Če parite u času menjave diake, konuca zajc fuotar za rast diake pa tud za rast mladih. Čeglih zlo dobro fuotrate, ne morete ankul zadostit potrebejam. Ponavad oslabi zajka, mladiči ne ušafajo zadost mleka an zatuó so slabi an imajo slabe kožuhe. Menjavo diake je trjeba smatat kot nekajšno boljezen, ki zlo oslabi odpornost zajcu.

Kar kupujete brejo živino

Če imate namjen kupiti brejo živino, muorate najparvo po zunanjih vidnih znakih konstatati stopnjo brejosti an primjerjati, če se ujema s tjem, ki vam povje prodajalec, kulko časa je živau že breja. Usedno pa za konstatat stopnjo brejosti (posebno u začátku) je potrebna dougljoletna ešperjenca an pratika, zatuó je narbuojš, de tuó konstatá veterinar.

Trajanje brejosti je za različne živali

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak
ne vrag, le sosed bo mejak!

Prešeren je umrl v Kranju 8. feb. 1849, 10. febr. 1849 je bil veličasten pogreb na pokopališče, kjer je bil pozneje še Jenko pokopan. Tam ga je prva obiskala mlada pisateljica Mladoslavencev Josipina Turnograjska. Šele 3. jul. 1852 so mu postavili spomenik. Na njegovem spomeniku je napis iz elegije V spomin Andreja Smoleta:

ena se Tebi je želja spolnila,
v zemlji domači, da truplo leži.

Njegovo truplo so vzele k sebi »zemlje močie, njegov duh pa se je povrnil k Bogu ki mu je navdihnili pesmi kot poje v »Orglarju«:

»Komur pevski duh sem vdihníl,
ž njim sem dal mu pesmi svoje;
drugih ne, le te naj poje,
dokler, da bo v grobu vtihníl!«

različno, u medji pa je tale:

Par koblah 11 do 12 mjesca ali približno 340 dni; par kravah 9 do 10 mjesca ali približno 280 dni; par ovčah 21 tje-dnu ali približno 150 dni; par kozah 23 tje-dnu ali približno 154 dni; par svinjah 17 tje-dnu ali približno 121 dni.

Trajanje brejosti je lahko iz različnih uržuhou (največ zavoj fuotra) ali buj dougo ali buj kratko. Če pa vjeste, kedaj je živau postala breja (datum zadnjega pripusta), lahko določite kedaj bo živau storla.

Par kupovanju breje živine muorate vjedet use tuó, kar smo že u zadnji številki našega lista pisal o kupovanju krau. Posebno pa muorate gledat na tó, kakuo spravite kupjeno brejo živau damú: z brejo živaljo muorate po poti runat skarbunó, ne smijete je pretepat ali preveč preganjat k hitri hoji. Če do damú parpejete s kamjonom ali vozom, muorate gledat, de ima zadost prastora, zadost frišnega ajarja an de se ne more kje udarit. Tuó ne kor samo zavoj skarbí, de bi ne povrgla, ampá tud zavoj zdravja živali.

Menjava denarja

Dolar USA	641
Šterlina papir	1659
Dolar Kanada	625
Francoski frank (100)	149
Švicarski frank	147
Belgijski frank	12,25
Avstrijski šiling	23,50
Nemška marka	157

ANTON DECEK

INGOLIČ Z DVE MA IMENOMA



V prvem, najnovejšem, so bile slike zadnjega leta. Bili so to posnetki z nedeljskih sprehodov v živalski vrt, v hannoverski park, na kopanje; nadalje posnetki iz stanovanja: Kurt s knjigo za mizico, na oknu, na tleh; mati s šivanjem v kuhinji, na kavču, ob svetilki, oče v sobi s časopisom, pri britju v kopalnici; pa spet vsi trije. Na slikah zadnjih petih, šestih strani je bil v središču avto: nakup, prva vožnja, oče pri krmilu, na dvorišču, na cesti, v Hannoveru...

Hilda in Maks sta vzklikala od prese-nečenja.

»Avto, avto! Kdaj ga bomo le mi ime-li?«

Še bolj sta se čudila, ko jima je Kurt povedal, da mu je oče prejšnji mesec kupil fotografski aparat in da je že napravil nekaj posnetkov. Pripovedovanje o posnetkih, ki jih je napravil v Harzu, ga je spomnilo na vse, kar ga je mučilo

zadnje dni.

»Čuj, Hilda, tam sem videl orača, videl sem...« je začel.

»Pustimo Harz in njegove orače!« ga je zavrnila Hilda. »Ogledujmo si rajši slike!«

Hlastno je listala po drugem albumu, vprašujoč Kurta za vsako malenkost. Kurt ji je sicer odgovarjal, vendar je bolj in bolj nestrpno čakal prilike, da ji opiše svoj spomin in jo povpraša, če morda ona ve kaj več o Tentschachu. Maks se je kmalu zleknil po kavču in zaspal, Hilda pa si je s pravo deklško radovednostjo ogledovala sliko za sliko. V tretjem albumu so bile slike iz Arnsfelda. Zdaj je izpraševal Kurt in Hilda je odgovarjala. V tistem času je bila tanka, sliha suhljata deklica, Kurt pa je bil krepak fantiček s skodranimi lasmi, medtem ko je bil Maks pravi debelušček.

»Kje sem bil jaz, da me ni na sliki?« je vprašal Hildo ne brez ljubosumnosti. Hilda je obrnila list, ne da bi odgovorila.

Spet slike zgolj z materjo, Hildo, Maksom in teto.

»Ali mene ni na nobeni sliki več?«

Potegnil je album iz Hildinih rok. Ali res ni slike, ki bi ga kazala tako majhnega, kot je Maks?

A Hilda mu je vzela album.

»Dovolji!« je dejala odločno. »Pojdiva spat! Glej, ura bo polnoči! Naši se lahko vsak čas vrnejo.«

Ker Hilda ni marala dati albuma iz rok, Kurt pa ga je hotel na vsak način imeti, se je razvila med njima pravcata bitka. Tekala sta po sobi, se suvala in ščipala. Hilda je spustila album iz rok šele, ko ji je Kurt zasadił ostre zobe v roko.

»Albumi so naši! Lahko jih gledam, kolikor hočem!« je govoril razgret in zasoplen. »Moram videti, kakšen sem bil kot otrok, kot...«

Hilda se mu je škodoželjno nasmejala.

»Ne boš se videl!«

»Zakaj ne?«

»Le poišči se!« je zaklicala izzivalno in se zmagoslavno postavila predenj.

Hlastno je listal po drugi polovici albuma. Našel je očeta v civilu, z materjo

ali samega, našel teto s Hildo v vozičku, videl Maksa, kako je kobacal po tleh, videl strica Hansa na motociklu, Arturja s knjigami pod pazduho, a sebe ni našel.

Z drhtečimi rokami je odložil album in se ozrl k Hildi.

»Zakaj me ni na nobeni sliki več? Me ni bilo v Arnsfeldu?«

Presenečenje na Kurtovem obrazu je Hildo spomnilo nečesa pomembnega, kajti nenadoma se je prijazno nasmehnila, prijala Kurta za roko in dejala pomirljivo: »Bil si v Arnsfeldu, ves čas si bil tam. Od rojstva.«

»Ne laži!« jo je zavrnil Kurt. »Rodil sem se v Tentschachu na Spodnjem Štajerskem!«

»Ti torej veš?« je ostrmela Hilda.

»Vem!«

»Veš tudi, kdaj si prišel v Arnsfeld?«

»Tega ne vem.«

»Boš molčal, če ti povem,« je po kratkem obotavljanju vprašala Hilda spravljivo.

»Bom, seveda bom,« je odvrnil Kurt in se pričakujoče ozrl v sestrnico.

»Ko sva z Maksom prišla tisti dan k vam,« je Hilda začela zaupno, »sva te našla v kuhinji. Strašno si jokati, stric in teta pa sta ti ponujala oranže in čokolado. Cepetal si z nogami in silil k vratom. »Kdo je to?« sem vprašala. »To



za naše mlade bralce

ANTON INGOLIC:

TATIČ

Mihčevi starši so spomladi skupno z drugimi strankami prekopali dolg, ozek pas trate ob ograji, ki loči prostorno dvorišče velike rumene hiše od skladišča na oni strani; tako se zdaj ob ograji vrstijo grede, posejane s solato in zasa-jene s paradižniki in drugim sočivjem. Na prvi gredi tik ob ograji je Mihec zasadi vrtno jagode. Lepega opoldneva je namreč prinesel šolske knjige pod pazduho, v aktovki pa jagode s koreninica-mi vred. Mamica se je prvi trenutek zgrozila.

»Nesrečnež, kje si jih izruval?«
»Onstran mestnega gaja pripravljajo, kakor več, otroško igrišče,« je Mihec za-ložil zasopljeno. »Tista pošast, buldožer, že od jutra orje po gredah mestne vrtnarije. Komaj sem jih rešil. Ali bi jih smel zasadi?«
»Seveda, seveda,« je pohitela mamica, »zasadi jih ob ograji, saj se bodo tako razrasle.«

Mihčev je ves čas skrbno bdel nad rast-jo svojih jagod. Veselil se je številnih be-lih cvetov, še bolj vesel pa je zdaj, ko se kot lešniki debele jagode začnajo meh-čati in rdeče barvati. Petkrat, desetkrat na dan pohiti tja na konec grede in pre-gleda vsako jagodo posebej. Vsakokrat dožene kaj novega. Včasih popelje s seboj tudi Metko iz prtiličja ter Petra in Veri-co iz drugega nadstropja.

»Poglejte, kako zorijo!«
Metka, ki bo jeseni s Mihcem vred za-pustila osnovno šolo in odšla v gimna-zijo, ne reče ničesar, le naskrivaj si obli-že ustnice, Peterček in Verica, ki še ne hodita v šolo, pa ne marata požirati slin.
»Jaj,« zakliče Verica in zaploska z ro-čicami, »joj, kako jih bomo zobali!« Peterček pa pristopi k najbolj rdeči in celo stegne desnico po njej.
»Tale bi jaz, pozabal!«
»Jagode so naše, so moje,« pouči Mi-hec tovariše resno, vendar nadaljuje smehljaje:

»Seveda jih boste dobili tudi vi. Am-pak,« povzame spet resneje, »prej mora-jo dozoreti. Sam ne sme nihče sem. Ste razumeli?«
Otroci pokimajo resno, le Peterčku se užge skrit plamenček v črnih očeh, pre-den se vrne k svoji igri.
Mihec se komajda premaga, da v mra-ku tistega dne ne pobere na pol zrelih jagod.
»Ne, jutri bodo še bolj rdeče!«

Toda ko stopi drugo jutro h gredi, ni niti sledu o zrelih jagodah. Ne more ver-jeti svojim očem, zato stopi še bliže. Toda žal, že prvič je videl dovolj dobro. Ker ni mamice v bližini, potoži svojo žalost in razočaranje črnemu kosu, ki je prav tedaj sedel na vejo temne ciprese ob ograji.
»Škoda, škoda! Si videl, kosek, kdo

jih je potrgal? Si videl?«

Kos si očisti rumeni kljun ob vejo, po-kima užaloščnemu Mihcu in se počene na visoko brezno onstran ograje. Mihec išče po dvorišču in onstran skladišča ta-tiča, a ker ga ne najde, odhiti k mamici in ji, zadržujoč solze, pove, kaj se je zgodilo na vrtu.

»Kdo bi bil to napravil?« se vznemirja še mamica.

Mihcu se vzbudi sicer sum, vendar ga ne izreče. Molče vzame aktovko s knjiga-mi; toda preden stopi na ulico, ošine z očitajočim pogledom odprto okno druge-ga nadstropja, skozi katero siplje Peter-ček svoj smeh.

Popoldne pa ne more omiliti. Otrokom pove, kaj se je zgodilo in jih odpelje h gredi.

»Kdo jih je potrgal?« vpraša kot strog sodnik in gre z vprašujočimi očmi od



Metke, ki ni nič manj ogorčena kot on sam, preko Verice, ki ji bledijo lica, do Peterčka, ki mu lica gorijo v rdečici.

»Nihče od nas jih ni,« odgovori Metka za vse.

»Jaz jih nisem,« poudari Verica.
»Jaz... jaz tudi ne,« se končno oglasi še Peterček.

»Pazite se, pazite!« zakliče Mihec pre-teče, gledajoč samo Peterčka, in naglo zapusti osuple otroke.

Tisto popoldne ga ni več na spregled. Metka, Verica in Peterček ostanejo sa-mi na dvorišču, kjer pa do večera ni slišati ne smeha ne glasnega vzklika.

Spet se pobarva nekaj jagod. Mihec budno pazi nanje. Toda ko jih hoče na-slednji dan po šoli natrgati in odnesti mamici, jih ni več. Po skrbnem ogledu pa opazi, da se je tatiču zelo mudilo, kaj-ti jagod ni utegnil odtrgati popolnoma, eno pa je — najbrž med begom — celo spustil na pot.

Zdaj je zatrdno prepričan, da je tat v domači hiši, kar tudi s posebnim pou-darkom pove Metki, Verici in Peterčku, čeprav le-ti zanikajo vsakršno krivdo, zatrjujejo celo, da so ves popoldan pazili, da se ne bi kdo splazil od one strani ograje. A Mihec vztraja pri svojem. Kdo drugi naj bi jih obral? Odrasli stanoval-ci? Kje neki! Kdo od onstran ograje? Res, da se med skladišči včasih smuka-jo vajenci, toda ti ne vedo za jagode. Vsi trije so jih obrali, ali eden med nji-mi! Jih bo že zalotil pri obranju. Gorje tedaj tistemu, ki je tat! Gorje!

Zvesto tovarilstvo se tisti dan dokonč-no razdere. Metka odslej ostaja v stano-

vanju in odhaja v mestni gaj onstran skladišč, Verica in Peterček se igrata pred hišo — daleč od jagod, Mihec pa ure in ure presloni na oknu, ki gleda dol na grede.

Prav tako zvesto kot Mihec, straži gre-do edini Mihčev prijatelj — kos. Ze zgodaj zjutraj, ko Mihec še spi, žvižga na cipresi ali na brezi nad gredo, potem pa se ves dan smuka okoli nje. Mihcu, ki s težavo prenaša samoto in mu je težko zaradi jagod, dobro de je kosova skrb in družba.

»Hvala, kosek. Pozimi bom še bolj skr-bel zate kot doslej. Zalotila ga bova, za-lotila tatiča,« ponavlja, trdno prepričan, da bosta s kosom v najkrajšem času iz-sledila zločinca.

Tist jutro ga zbudi jo že prvi kosovi žvižgi. Kar v sami srajci plane k oknu. Ne čaka dolgo na tatiča.

Zažvižga, kot da kliče vso hišo za pri-čjo, skoči s ciprese na gredo, se ozre na vse strani in se počene med jagode. S kljunom privzdigne list za listom, dokler ne stakne zrelega sadeža. Natakne si ga na kljun in jadrno zleti z njim čez ograjo.

Preden pride Mihec do sape in glasu, se vrne s praznim kljunom in se spusti na gredo. Spet stakne rdečo jagodo in jo pozoblje. Še tretjič bi bil storil tako, da ni Mihec prej spodaj na dvorišču.

»A, ti si ta grdu!« mu Mihec zapreti pol v jezi, pol smeje, saj je vesel, da ni tatič eden od njegovih tovarišev. »Slad-kosmednež in nehvaležnež! Izgubi se, iz-gubi!«

Kos seveda ne posluša Mihčevih pridig, ob prvem klicu odleti na brezo, prihite pa otroci k drugemu.

»Si ga zalotil?« vpraša Metka, prepri-čana, da je tatič prišel čez ograjo. Veri-ca se bliža, počasi, boječe.

»Kje je?«

»Vidiš, da nisem jaz!« zakliče Peterček očitajoč in z olajšanjem.

»Nisi ti, tudi Verica in Metka nista,« odvrne Mihec vedro.

»Kdo pa je?« vprašajo vsi trije hkrati.

»Poglejte ga, tamle na brezi sedi!«

Otroci iščejo na brezi najprej bosa, raztrganega nepridiprava, a ker tega ni med gostimi zelenimi vejami, se jim ve-like oči ustavijo na rumenokljunem ko-su, ki sedi na drobni vejici in brezskrb-no žvižga v lepo jutro.

»Kos?« se začudijo.

»Da, kos! Moj čuva,« se Mihec nekam kiso zasmeje. »Z žvižganjem se je iz-dal. Dve je malo prej odnesel, druge pa so ostale. Pridite, za vsakega bo še ena!«

»Kos ne bo dobil nobene več,« vneta zagotavlja Peterček Mihcu, »kot dežurni gasilci se bomo menjavali ob gredi in jih stražili pred tatičem!«

Veselih in rdečih list kot jagode, ki jih imajo na dlaneh, se vračajo, da razgla-sijo uspeh svojega lova in konec tihih, zanje tako mučnih, pustih in žalostnih dni.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmtr
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

IGO GRUDEN:

Pustov pogreb

Pusta v jamo smo peljali,
za vasjo ga pokopali,
z zvonci kravjimi zvonili,
ob kozice z lonci bili:
čindarasa, čindarasa
je odmevalo od Krasa.

Na pogreb premnogo znancev
je prišlo od kraških klancev,
od Gorice in od Trsta
žlahte nepregledna vrsta,
nekaj pa od daljne Pivke;
javke — jivke, javke — jivke.

Mašniki iz knjig so peli,
zraven strečniki ihteli,
mačjih solz kar cela vedra
padale so z lic jim v nedra,
nam pa take kot orehi:
cmihi — cmehi, smihi — cmehi.

Medved, svinja in lisica

Združili so se medved, svinja in lisica
ter se dogovorili, da bodo orali zemljo in
sejali pšenico.

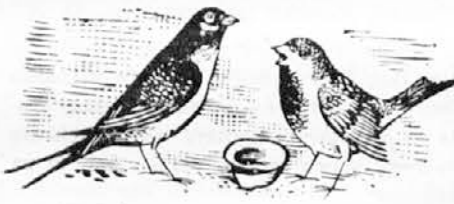
Vprašajo drug drugega, kaj bo kdo de-lal in kako najdejo seme, da se preživijo.
Svinja reče: »Jaz vderem v skedenj in
ukradem seme, z rilcem bom pa orala.«

Medved pravi: »Jaz posejem.«
Lisica pristavi: »Jaz z repom požanjam.«
Izorali so in posejali. Prišla je žetev.
Začelo se razgovarjati, kako bi pospra-vili pridelek.

Svinja pravi: »Jaz bom žela.«
Medved reče: »Jaz bom vezal snope.«
Poželi so in povežali snope. Sedaj se
začelo dogovarjati, kako bi omeli.

VIDA JERAJ:

VRABČEK



Vrabček, mlad lenuh
vrabček, potepuh,
culico je nosil,
milostinje prosil:
»Vrabček, revež jaz,
prosim, prosim vas!«

Lastovka, gospa,
mimo je prišla
in se posmejala,
v bogajme nič dala:
»Zdrav in čvrst in mlad,
služil bi enkrat!«

Nič se ni kesal,
dalje se podal.
Šel za ptičjo krast je,
toda ujel se v past je.
Vrabček, revež ti,
kak se ti godi?

Pusta v jamo smo peljali,
za vasjo ga pokopali;
ko domov smo se vrnili,
nismo jeli, nismo pili,
se solzili kakor voha —
nam ne bo nič več do smeha.

Pa je le sedmina bila,
na sedmini svet narobe
za negode brez števila:
pili so kot suhe gobe,
ne iz buče, iz rešeta.

jeli pa so štiri usta
pišter — ništer iz Buzeta,
vmes se drli v slavo pusta,
kot bi piliča jih osa.

Da vse to je res, verujte,
če se zgodba zdi vam bosa,
pa v dva škornja jo obujte!

Lisica pa: »Jaz bom pobirala klasje.«
Svinja pravi: »Jaz pripravim pod.«
Medved reče: »Jaz zložim snope ter jih
omanem.«

Svinja pravi: »Jaz bom stresala in lo-čila slamo od pšenice.«

Lisica reče: »Jaz očistim z repom pše-nici plev.«

Svinja pravi: »Jaz bom vela.«

A medved pristavi: »Jaz razdelim žito.«

Končali so. Medved razdeli žito, a ga ne porazdeli pravično. Ker ga svinja

prosi, ji da samo slamo, pšenico si pa vzame vso sam, a lisici ne da ničesar.

Lisica se razjezi in ga gre tožiti. Pravi, da bo pripeljala človeka, ki bo žito pra-vično razdelil.

Svinja in medved se prestrašita in

medved reče svinji: »Zakopli se v sla-

mo, a jaz splezam na hruško.«

Svinja se zakopje v slamo, a medved spleza na hruško. Lisica odide ter sreča

mačko, jo vzame s seboj, češ da gresta k skednju miši loviti. Ker je mačka vede-la, da je na skednju dosti miši, rada pri-voil, med potjo pa skoči zdaj na to, zdaj na drugo stran za ptičami.

Že od daleč jo opazi medved na hruš-ki in reče svinji:

»Gorje, svinja! Glej, lisica vadi s seboj strašnega birača! Ogrnil je kunji kožu-h pa lovi celo krilate ptice ob poti.«

Medtem pa izgine mačka medvedu iz-pred oči in pride med travo do skednja. Tam začne šušljati po slami. Svinja

digne glavo in pogleda, kaj je. Mačka opazi njen rilec in misli, da je miš, pa jo zgrabi s šapami za rilec. Svinja se prestraši, zakruli in skoči ter zdrvi v po-tok, a mačko obidega groza in strah ter

skoči na hruško. Medved si misli, da je lisica že zadavila svinjo in da gre zdaj nadenj, pa pade od strahu s hruške na zemljo in se ublje.

Tako je ostalo lisici vse žito in še sla-ma povrhu.

je Kurt, naš Kurt, je dejal stric. »Tu imate igrače in pojdite na dvorišče!« je rekel. Joj, koliko in kakšnih igrač je bilo okoli tebe! Pobrala sva jih, te prije-la za roko in te odpeljala na dvorišče. Šele čez dolgo si se potolažil in začel go-voriti, a nisva te razumela.«

»Zakaj ne?« je dahnil Kurt.

»Nisi govoril nemško?«

»Nisem govoril nemško?«

»Teta je rekla, da govoriš neko poljsko narečje, mama pa mi je povedala, da govoriš neki drugi slovanski jezik. Sprva smo se ti smejali, ker te nismo razumeli. Celo tvoja mati se ti je smejala. Ti si se navadno nekaj časa smejal, potem pa planil v jok. Pridno smo te učili nemšči-ne. Najboljša tvoja učiteljica sem bila jaz. Ali se nič ne spominjaš?«

Kurt ni o tem, o čemer je pripove-dovala Hilda, vedel ničesar. Poslušal jo je z rahlo grozo v očeh, srce mu je stiskala čudna tesnoba.

»Kmalu si se privadil nemščine kakor tudi svoje mame, moje mame in naju z Maksom.«

»Torej sem dotlej živel v Tentscha-chu!« je vzkliznil Kurt ves iz sebe. »In tistega orača sem videl v Tentschachu!«

»Kakšnega orača?«

Zdaj je Kurt opisal svoj spomin.

Hilda ga je napeto poslušala. Bolj in

bolj jo je imelo, da bi mu razodela vso skrivnost njegovega prihoda v Arnsfeld. To skrivnost je odgonetila kmalu po njegovem prihodu, ko je neopaženo po-slušala razgovor med materjo in teto. Ko so pozneje o tem govorili tudi pri so-sedovih, ji je mati zabčala, naj molči kot grob. Še večkrat jo je na to opomnila. Celo tega jutra ji je dejala tik pred vstopom v vlak: »Glej, da ne boš bleknila kaj!« »Ne bom,« je obljubila.

In kaj je zdaj storila?

Prijela je Kurta za roko.
»Kurt,« je naravnost zaprosila, »oblju-bi, da ne boš nikomur, najmanj pa oče-tu in materi, omenil tega, kar sem ti po-vedala!«

»Zakaj jima ne bi smel povedati?« je hotel vedeti Kurt.

»Ne smeš! Obljubi, Kurt!«

Kurt se je iztrgal Hildi iz rok.

»Obljubim,« je zaklical zadihano, »če mi razložiš, zakaj me je oče pripeljal v Arnsfeld šele, ko sem bil že velik, zakaj me je mati pustila tako dolgo v Tentscha-ahu, zakaj?«

»Tega ne vem, ničesar ne vem!« se je branila Hilda.

»Hilda, povej mi vse!« je zaprosil Kurt, saj je čutil, da Hilda ve več, kakor je povedala.

»Kurt, bolje je, da o tem ne govoriva, da...«

Iz stiske jo je rešil avto, ki je tisti trenutek privozil spodaj na dvorišče.

»Nišča!« je kriknila z olajšanjem in s stranom obenem. »Le dva! Hitro, hitro! Ugasni luč! Lezi kar tjale na naslanjač in se delaj, kakor da spiš! In molči, molči!«

Čeprav je Kurt storil, kakor mu je na-ročila Hilda, ki se je brž stisnila k Mak-su in nemudoma »zaspala«, se jima zvi-jača le ni posrečila. Obe materi sta imeli bistre oči in znali sta ločiti pravo spanje od narejenega. Pošteno sta ju očeli; Groth, ki je bil precej vinjen, pa se je samo hahljal.

Kmalu so se odpravili spat.

Kurt, ki mu je mati za to noč pripravila divan v spalnici — sicer je spal na kavču v dnevni sobi — kljub pozni uri ni mogel zaspati. K temu, kar ga je mučilo zadnje dni, se je pridružilo še toliko no-vega, še zagonetnejšega. Vprašanja, ki jih ni znal razvozljati, in misli, kakršnih dotlej ni poznal, mu niso dale zaspati do prve zore.

4. Odkritje.

Dva dni je stikal za ključem očetove omare, da bi prišel do atlasa in v njem poiskal svoj rojstni kraj. Končno je na-

šel njegov dvojnik. Zdaj je stal z njim v roki pred omaro, ki jo je oče tako skrb-no zaklepal.

Bil je sam doma. Oče se je odpravil že zjutraj na daljše potovanje, mati pa je bila v Hannoveru na obisku pri znanki, ki se je prejšnji večer vrnila iz Berlina, gotovo je ne bo tako hitro domov. Teta Berta se je s Hildo in Maksom že v nede-jo vrnila v Kassel. Sredi dopoldneva so namreč nenadoma spremenili načrt, češ da bodo šele drugi mesec napravili zame-njavo, ker bo ta mesec Groth toliko z do-ma, da jih ne bi mogel jemati s seboj na krajše in daljše izlete z avtomobilom, drugi mesec pa si bo vzel dva tedna do-pusta. Nobena prošnja ni nič zalegla.

»Ti si vsega kriv, ker si izbrbljal mate-ri, kar sem ti povedala!« je Hilda zabru-sila Kurtu tik pred slovesom.

»Rekel sem ti: povej vse, kar veš, in bom molčal!« je Kurt zavrnil Hildo.

»In kaj si izvedel?« se je le-ta škodo-željno nasmejala.

Nekaj je vendarle izvedel. Mater je nje-govo vprašanje o tem, kje je živel do pri-hoda v Arnsfeld in zakaj ni znal besedi-ce nemško, silno osupnilo. Z besedami mu res ni povedala nič določenega, pove-dala pa mu je z bledico na obrazu, z za-gredo v očeh in s tem, da so vsi trije, mati, oče in teta, vse dopoldne pazili, da

ni bil niti za minuto sam s Hildo, a seve-da tudi s tem, da so tako nanageloma spremenili načrt. Torej se za Tentscha-chom, je končno vedel, skriva zares nekaj skrivnostnega!

Morda mu bo tale drobni ključek od-kril, česar mu nočeta oče in mati, Hilda pa mu ne sme...

Z drhtečimi prsti je vtaknil ključ v ključavnico in odprl omaro. Vse očeto-vo skrivno bogastvo je bilo pred njim. Preletel ga je z bežnim pogledom in po-grabil atlas.

Najprej je poiskal tisti zemljevid Jugo-slavi je, ki mu ga je bil pokazal oče. S po-sebnim zanimanjem si je ogledoval drža-vo, o kateri je dotlej slišal toliko slabega, doma, a tudi v šoli. Z zemljevida je po-snel, da Jugoslavija ni majhna, neznatna državica, marveč dokaj velika, z dolgo in razčlenjeno obalo. Morje! Kako rad bi ga videl! In glej, koliko gora! Ravnine so obdane s planinami, celo s takšnimi, na katerih leži večni sneg in led. S posebno pozornostjo si je ogledoval severni del Jugoslavije, Slovenijo. Počasi in naglas je prebiral imena slovenskih krajev, rek in gora ob avstrijski meji. Nekatera so bila zabeležena v slovenski in nemški obliki, nekatera pa le v slovenski ali so-mo v nemški.

(Nadaljevanje sledi)